

Udstillingen “Glimt fra Nordens Historie”

Fotografierne viser eksempler på modelopstillinger fra en af Selskabets tidligere udstillinger “Glimt fra Nordens Historie”.

Udstillingen viste kendte og mindre kendte episoder fra historien, gengivet i plastiske miniaturetableauer, og den afspejler Selskabets interesse i det felt af kulturhistorien, som omfatter uniformer, klædedragt og militærteknik. Det plastiske tableau, hvis korrekte betegnelse i dette tilfælde er “diorama”, anvendes især på museer til at supplere og illustrere udstillingerne. Navnlig museer i Frankrig, Storbritannien og Tyskland har en meget lang tradition for anvendelse af dioramaet, og også flere danske museer er begyndt at bruge dioramaet for at anskueliggøre vor kulturhistorie. De dioramaer, der vist på denne udstilling, er alle baseret på historiske emner, og fremstillerne har bestræbt sig for at skabe en så korrekt gengivelse, som det er muligt.

Særudstillingen var et resultat af mange menneskers arbejde og samarbejde, og den modtog støtte fra forskellige fonde. Den Kgl. Livgardes Museum, Kunstindustrimuseet og vort svenske søsterselskab »Drabanten« ydede beredvillig hjælp og medvirken.

Knud Valdemarssøn, Danmarks konge, og Ærkebiskop Absalon i samtale med Saxo Grammatikus ca. 1200

Den første større Danmarkshistorie blev skrevet på latin af Saxo Grammaticus efter tilskyndelse fra Absalon. Kildematerialet var i væsentlig grad samtidige historiske personers beretninger om egne og foregående slægtleds oplevelser, et meget stort sagnstof, danske oldkvad og islændinges fortællinger samt rigets arkiv. Saxos værk “Gesta Danorum, Om Danernes Bedrifter” blev fuldført ca. 1216 flere år efter Absalons død. Fremstillet af Ole Høyer

Christian 2s “Eriksgata” i december 1520

Efter at Christian 2 var blevet kronet i Stockholm - han blev den sidste Unionskonge - og efter det påfølgende Stockholmske Blodbad, red kongen sin “Eriksgata”, dvs. hyldningsrejse ifølge gammel svensk skik. Vejen gik gennem Sveriges land tilbage til Danmark. Det blev en barsk færd. Kilderne fortæller om standretter og henrettelser af blandt andre Sten Stures såvel virkelige som formodede tilhængere, om landsknægtenes hærgen, om drukning af prioren og flere munke fra Nydaia Kloster, og om hårde udskrivninger i byerne og

på landet. Lederen af det forudgående felttog i Sverige var Otto Krumpen - en betydelig feltherre, som også senere gennem mange år var Danmarks rigsmarsk. Fremstillet af Ole Høyer

Scene fra et dansk slot ca. 1610

Gennem århundreder var adelen en privilegeret klasse, der takket være store godser og store indtægter var i stand til at tage aktiv del i landets politik, men også til at leve et behageligt liv med tid til jagter, store middage, og ind imellem, når der ikke var krig, også kraft til at intrigere. Fyn var i 1600-tallet hjemsted for en del af de mægtigste adelsslægter, og dioramaet viser en sal på Nyborg Slot ca. 1610, hvor de tilstedeværende er ivrigt beskæftiget med at kurtisere og intrigere. Fremstillet af Ib Schmidt

Wismars belejring i 1679

Byen Wismar var tidligere en vigtig handelsby og medlem af Hansaen i den snævrere gruppe kaldet de »vendiske« stæder.

Wismar tilfaldt 1648 Sverige og blev erobret af Danmark i krigen 1675-1680. Dioramaet viser en scene fra Wismars belejring i 1676, hvor en dansk soldat holder vagt ved en kanonstilling. Fremstillet af Søren Brunoe

Karl 12s sidste nat, den 11. december 1718

I mange år havde Karl 12 været borte fra Sverige, men i 1715 vendte han tilbage, arbejdede i nogle år på at samle landets ressourcer og foretog sent på året 1718 et indfald i Norge med en stor hærstyrke. Han ville først erobre fæstningen Frederikssten og indledte en belejring. Det lille forværk "Gyldenløve" blev taget efter langstrakt beskydning, og derefter tog svenskerne fat på næste fase: opkastning af løbegrave ind mod den egentlige fæstning. Den 11. december anlagdes en løbegrav, en såkaldt parallel, som fulgte voldlinien. Herfra skulle der udgå en mindre løbegrav, en "approche", pegende skråt ind mod volden. Kongen opholdt sig

i parallellen hele dagen den 11. Det var farligt, da parallellen var under heftig beskydning fra fæstningen. Natten var mørk, da kongen omkring kl. 20.00 lagde sig på brystværnsskråningen, og skydningen var stadig stærk trods mørket. Pludselig sank hans hoved ned, en kugle var gået ind i hans venstre og ud gennem hans højre tinding. Karl 12 var død. Dioramaet viser Karl 12 stående i løbegraven, umiddelbart før han blev ramt.

Fremstillet af Søren Brunoe

Karl 12s ligfærd i 1718

Karl 12, Sveriges berømte konge og feltherre, måtte i 1709 efter nederlaget ved Poltava flygte til Tyrkiet, hvor han opholdt sig til 1714. På det tidspunkt angreb nye fjender Sveriges besiddelser, og Karl drog i stormridt gennem Europa til det belejrede Stralsund.

I december 1715 nåede han tilbage til Sverige og arbejdede her febrilsk på at rette landets økonomi op og samle dets kræfter til en ny anstrengelse. Hans indfald i Norge i 1716 lykkedes ikke, og i 1718 belejrede han den stærke norske fæstning Frederikssten. En mørk decemberaften, hvor han inspicerede

de svenske stillinger, blev han dræbt af en kugle gennem hovedet (se ovenfor). Krigen blev afbrudt, og hans lig blev ført tilbage til Sverige af hans tropper. Dioramaet viser øjeblikket, hvor han efter turen over de norske fjelde igen er på svensk jord. Fremstillet af Birger Christiansen

Norske skiløbere i 1769

Gennem alle tider har alle hære prøvet at oprette hurtigt bevægelige afdelinger. Let kavaleri og jægerkorps løste en del af problemet, hvor terrænet egnede sig, men i de norske fjelde om vinteren duede de ikke. Den dansk-norske hær oprettede derfor det norske skiløberkorps, en hurtig og smidig enhed, der kunne foretage lynhurtige og overraskende angreb, men som også var velegnet til opklaringsopgaver i fjendtligt terræn. Dioramaet viser en officer og en menig i Østerdalen i Norge. Når disse skiløbere overskred grænsen til Sverige, vendte de det

blå foer udad, så de svenske soldater troede, det var deres egne styrker.

Fremstillet af Helge Scheunchen

Klubscene i København ca. 1770

Den egentlige klub udvikledes i England og overførtes derfra til mange andre lande, bl.a. Danmark. Klubben var mødestedet (for mænd) uden for hjemmet. Her mødtes man, røg tobak, diskuterede politik, musicerede og drak vin og punch. Klublivet, der er så udmærket beskrevet af Ludvig Holberg, spillede en stor rolle i København i slutningen af 1700-tallet, hvor byen var væsentlig mindre end nu. Alle kendte alle, og det var let at følge med i diskussionerne om landets politik og i dagens celebre

skandalehistorier. Dioramaet prøver at vise nogle af disse aktiviteter og viser også en situation, hvor to officerer diskuterer et nyt maleri, der er ophængt i klubben, hvor også kunstneren er til stede.

Fremstillet af Ib Schmidt

Rajahen af Tanjore besøger Trankebar i 1788

En del af Danmarks historie er Danmarks kolonier. I året 1616 oprettede Christian 4 "Det Ostindiske Kompagni", og i 1618 udsendes en ekspedition til Indien under ledelse af Ove Giedde, der i 1620 opnåede en overenskomst med Rajahen af Tanjore om oprettelse af en dansk handelsstation ved landsbyen Tranquebar. I 1788 udnævntes Peter Anker til guvernør i Tranquebar på et tidspunkt, da handelen med Kina og Indien havde en opblomstring med import af te, silke, porcelæn m.m. Da Peter Anker tiltrådte, aflagde han en officiel visit hos Rajahen af Tanjore. Der findes

ingen beretning om det her skildrede besøg, men det må formodes, at Rajahen fandt det formålstjenligt at aflægge en genvisit - han ville gerne låne penge. Dioramaet viser øjeblikket, hvor Rajahens elefanter standser foran Peter Anker, æresvagten præsenterer gevær, og fanen sænkes.

Fremstillet af John Buntzen

Vagtskifte ved Prinsens Port, Fredericia i 1802

Fredericia, der ligger på en lille odde, som skyder sig ud i Lillebælt, var gennem århundreder en af vore stærkeste fæstninger. Byens borgere fulgte altid med stolthed vagtskifterne, hvor soldater i strålende uniformer afløste hinanden. Dioramaet viser en scene ved Prinsens Port (bygget 1752), hvor Fynske Infanteri Regiment har vagtafløsning. Fremstillet af John Winther Hansen

Stormen på Stralsund den 31. maj 1809

I årene efter den franske revolution lykkedes det Danmark-Norge at holde sig fri af krigene i Europa, men krigene mod Storbritannien drev Danmark ind i en alliance med Napoleon, der i 1809 havde besat det meste af Europa. Den 28. april 1809 red den prøjsiske husarmajor, von Schill, med sit regiment bort fra Berlin for på egen hånd at befri Tyskland fra Napoleons besættelse. Sammen med frivillige indtog han østersøbyen Stralsund. Frankrig bad om hjælp, og Danmark dannede sammen med Holland en division på 5.000 mand under

overkommando af den franske general Gratien. Stormen indledtes den 31. maj 1809 og førtes med stor styrke gennem kronværket, henover ravelinen og ind under porten i Knieperthor. Angriberne væltede nu uhindret ind i byens snævre gader, hvor de Schillske tropper blev nedkæmpet efter fire timers kamp.

Fremstillet af Chr. Würgler Hansen

Vagtskifte med Livgarden til Fods på Amalienborg i 1809

Under Napoleonskrigene udvikledes ikke blot strategi og taktik, men mange af de gamle uniformer fornyedes. De blev om muligt endnu mere spraglede og letkendelige end før, fordi det var nødvendigt for feltherren under slaget at kunne følge de enkelte afdelinger og vide, hvor han havde dem. Frederik 6 var meget interesseret i den danske hær og indførte mange nye uniforms-reglementer. For Livgarden til Fods

indførtes bjørneskindshuen i 1805, og forslag til en ny uniform fremkom i 1806. Den 28. november 1809 befalede kongen, at vagten på Amalienborg - bestående af 1 kaptajn, 1 løjtnant, 2 underofficerer, 3 spillemænd og 42 gardere - for fremtiden skulle trække op fra Dronningens Ridehus i Frederiksgade for under marchen gennem byen ikke at tilsmudse de hvide gamacher. Dioramaet viser Livgarden til Fods i de nye uniformer.

Fremstillet af Søren Henriksen

Frederik 6 til revy med 3. Rytterdivision i 1812

I 1812 blev en stor del af den danske hær lagt i en ring uden om København på grund af krigssituationen, da Sverige havde sluttet forbund med Rusland. Svenskerne truede med landgang på Sjælland; og for ikke at komme i samme situation som i 1807, flyttede man hæren ud i fri mark. I dioramaet ser man en parade for 3. Rytterdivision, som lå ved Roskilde Kro. Den bestod af 2 eskadroner af Livgarden til Hest, 4 eskadroner husarer, 4 eskadroner af Prins Ferdinands Dragonregiment og det danske ridende artilleri.

I staben kan man se Frederik 6, generalmajor Bülow, generaladjutantløjtnant Rømer, general Berger, chef for 3. Rytterdivision, chefen for Livgarden til Hest, oberst Hans Bachmann, chefen for Prins Ferdinands Dragonregiment, Prins Frederik Ferdinand af Danmark, chefen for artilleriet, oberst Hans Bech, et par adjutanter, en guideofficer og en menig.

Fremstillet af John Winther Hansen

Et baghold nær Dybbøl i 1849

Under Treårskrigen (1848-1850) blev de slesvig-holstenske styrker støttet af tyske enheder. Allerede inden indmarchen i Jylland havde den prøjsiske general Pritwitz vist udpræget langsommelighed og mangel på initiativ. De slesvig-holstenske forsøg på egenmægtigt at vise større aktivitet førte derfor i begyndelsen af 1849 kun til en del småtræfninger i terrænet foran vore stillinger omkring Dybbøl. Episoder, som den vist i dioramaet, forekom derfor ofte i terrænet, der var gennemskåret af hegn og jordvolde.

Fremstillet af Erik Kelter

Skansescene fra krigen i 1864

Under krigen mod Tyskland i 1864 måtte de danske styrker forlade forsvarslinien Dannevirke og trække nordpå til nye stillinger ved Dybbøl. Danskerne var udrustet med forladegeværer og glatløbede kanoner, medens prøjserne havde bagladegeværer og riflet skyts. Vore kugler kunne dårligt nå de tyske skanser, medens vore blev aldeles ødelagt. Den danske hær holdt stillingen ved Dybbøl i otte uger, indtil stormen den 18. april 1864, hvor vi måtte opgive Dybbøl og trække os tilbage til Als. Fremstillet af Rolf Anholm og Helge Scheunchen

Dansk linieinfanteri i 1914

Ved Første Verdenskrigs udbrud den 1. august 1914 fastholdt Danmark sin erklærede neutralitet og indkaldte sine sikringsstyrker, der bestod af dele af hæren samt de forskellige frivillige korps. Spænding og ophidselse prægede de første augustdage, der herskede en udpræget forsvarsvilje, og man satte sin lid til det danske forsvar. Dioramaet viser en situation fra krigens første dage. Soldaterne er iført uniform model 1911, enkeltraded mørkeblå jakke og lyseblå benklæder, geværet er den berømte 89'er, et femskuds magasin-

gevær. De beredne gardehusarer er også i uniform model 1911, dog helt i lyseblåt. Gardehusarerne var udstyret med 89'eren i karabinudgave samt med sabel. Sikringsstyrkens ekstra indkaldte, ældre mandskab var iført den gamle, toradede uniform.

De frivillige korps - i den viste episode akademiske skytter - var iført egne uniformer og ydede et væsentligt bidrag til forsvaret og forsvarssagen i Danmark.

Fremstillet af Rolf Anholm

NATO-øvelse i Jylland i 1978

De danske tropper "Blå Styrker" har fået hjælp fra NATOs såkaldte brandkorps, i dette tilfælde det britiske S.A.S. (Special Air Service), der blev oprettet under Anden Verdenskrig, hvor det gjorde sig berømt i ørkenkrigen ved at trænge langt bag general Rommels linjer og ødelægge flyvepladser og depoter. Fjenden "Orange Styrker" ses i baggrunden. De holder hvil efter at have taget en jysk landstation. "Fjenden" er i dette tilfælde amerikanske og vesttyske styrker. Modelerne i forgrunden er kampvognen KVG

Leopard A3 og pansermandskabsvognen PMV M113 A1, der fandtes i mange forskellige udgaver. Den her viste anvendtes af panserinfanterikompanierne. Landroveren vises i en specialudgave med øgenavnet "Pink Panther"

Fremstillet af Ib Schmidt